

Hänvisning
Er skrivelse av den 16.6.2026

Kontaktperson
Christel Liljebäck, telefon +358 (0)18 25000 (växel)
christel.liljebäck@regeringen.ax

Funktionsrätt Åland
Skarpansvägen 30
AX-22100 MARIEHAMN

info@handicampen.ax

Ärende

Skrivelse om förbud mot läkemedelsdelegering inom personlig assistans

Bakgrund

Ålands landskapsregering har den 16.6.2026 tagit emot en skrivelse från Funktionsrätt Åland om förbud mot läkemedelsdelegering inom personlig assistans. I skrivelsen framför Funktionsrätt Åland synpunkter på att Kommunernas socialtjänst k.f. (KST) enligt uppgift tillämpar ett generellt förbud mot att personliga assistenter hanterar läkemedel, inklusive receptfria preparat. Funktionsrätt Åland uttrycker att ett sådant förbud saknar stöd i finsk lagstiftning och hänvisar till att åtgärder som motsvarar egenvård, såsom delning av läkemedel, enligt rikets reglering under vissa förutsättningar kan utföras med stöd av delegering eller individuell bedömning.

Skrivelsen redogör för KST:s hållning att administrering av färdigt doserade läkemedel utgör en hälso- och sjukvårdsuppgift som kräver utbildning i läkemedelsbehandling och att det ligger till grund för myndighetens ställningstagande. Funktionsrätt Åland ifrågasätter tolkningen och anför att motsvarande begränsningar inte tillämpas i riket. Organisationen framhåller vidare att förbudet kan få betydande konsekvenser för personer som är beroende av personlig assistans, vilket enligt skrivelsen riskerar att inskränka deras möjlighet att leva ett självständigt liv och i vissa fall kan medföra allvarliga hälsorisker. Mot denna bakgrund efterfrågas ett klargörande av vilka rättsliga grunder som ligger till grund för förbudet samt varför åländska klienter och personliga assistenter skulle omfattas av andra förutsättningar än motsvarande personer i riket.

Funktionsrätt Åland har ställt följande frågor till landskapsregeringen:

1. På vilka grunder kan åländska klienter inom socialvården och personliga assistenter försättas i en sämre ställning jämfört med motsvarande personer i riket?
2. Vilken lagstiftning tillämpas för förbudet mot läkemedelshantering inom personlig assistans?

3. Enligt vilka rättsliga grunder är ett förbud av detta slag tillåtet, med beaktande av den reglering som följer av rikets lagstiftning och myndigheters anvisningar?

Landskapsregeringen besvarar frågorna nedan i tur och ordning men lämnar inledningsvis några rättsliga utgångspunkter.

Några rättsliga utgångspunkter

Till Ålands lagstiftningsbehörighet hänförs landskapsregeringen och under den lydande myndigheter och inrättningar samt landskapets tjänstemän enligt 18 § 1 och 2 punkten i självstyrelselagen (1991:71) för Åland (självstyrelselagen). Likaså hänförs bland annat kommunernas förvaltning och tjänsteinnehavare till Ålands lagstiftningsbehörighet enligt 4 punkten.

Socialvård hänförs till Ålands lagstiftningsbehörighet enligt 18 § 13 punkten. Lagstiftningsbehörigheten på hälso- och sjukvårdens område hör enligt huvudregeln till Åland enligt 12 punkten. Riket har emellertid lagstiftningsbehörighet bland annat vad gäller behörigheten att vara verksam inom hälso- och sjukvården samt mediciner och produkter av läkemedelstyp enligt 27 § 30 punkten. Vidare har riket lagstiftningsbehörighet bland annat på områdena för straffrätt enligt 22 punkten, arbetsrätt enligt 21 punkten, försäkringsavtal enligt 11 punkten samt skadeståndsrätt enligt 41 punkten.

Fördelningen av lagstiftningsbehörigheten i självstyrelselagen innebär att Åland bland annat har behörighet att organisera hälso- och sjukvården och socialvården i landskapet och exempelvis avgöra vilken aktör som ska ansvara för olika offentliga servicetjänster. På Åland ansvarar kommunerna och KST för socialvården. Enligt 2 § i landskapslagen (2011:114) om hälso- och sjukvård (hälso- och sjukvårdslagen) ansvarar Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) för tillhandahållandet av den offentliga hälso- och sjukvården. Kommunerna ansvarar emellertid för viss sjukvård vid service på en institution enligt 22 § i landskapslagen (2020:12) om socialvård (socialvårdslagen). Åland har också egen lagstiftning vad gäller privat socialservice och privat hälso- och sjukvård.

Skyldigheter och rättigheter för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården regleras i riket. I vilken utsträckning en legitimerad yrkesutbildad person, en yrkesutbildad person som beviljats tillstånd eller en yrkesutbildad person med skyddad yrkesbeteckning enligt sin utbildning, erfarenhet och yrkesskicklighet får utföra varandras uppgifter regleras därför också i riket. Vilken individuell kompetens som läkemedelsbehandling kräver bedöms också omfattas av områden inom rikets lagstiftningsbehörighet. Tolkningen i riket är att läkemedelsbehandling är hälso- och sjukvård oavsett i vilken miljö den utförs. På Åland följs de rekommendationer som finns i social- och hälsovårdsministeriets publikation 2021:7 Säker läkemedelsbehandling: Handbok för upprättande av plan för läkemedelsbehandling (Säker läkemedelsbehandling).

Personer som inte återfinns i uppräknningen av yrkesutbildade personer inom socialvården eller hälso- och sjukvården i landskapets eller rikets reglering omfattas inte heller av respektive reglering. Vidare omfattar hälso- och sjukvårdslagen den hälso- och sjukvård som ÅHS tillhandahåller men inte exempelvis sådan egenvård som utförs utanför ÅHS:s verksamhet.

På vilka grunder kan åländska klienter inom socialvården och personliga assistenter försättas i en sämre ställning jämfört med motsvarande personer i riket?

Frågan aktualiserar förhållandet mellan den reglering som gäller i riket och den åländska regleringen och tillämpningen av reglerna om personlig assistans. Vad gäller frågan om på vilka grunder åländska klienter inom socialvården och personliga assistenter kan anses ha en annan ställning än motsvarande personer i riket konstateras att socialvården och hälso- och sjukvården enligt självstyrelselagen hänförs till Ålands lagstiftningsbehörighet. Det innebär att lagstiftning, organisering av verksamhet och närmare reglering inom områdena inte nödvändigtvis är identiska med vad som gäller i riket.

Samtidigt bygger den åländska regleringen av personlig assistans i stor utsträckning på rikets funktionshindersservicelagstiftning. Inom landskapets lagstiftningsbehörighet följer landskapet exempelvis lagen om service och stöd på grund av handikapp (FFS 380/1987) i den lydelse lagen hade i riket den 31 december 2022. Även inom andra delar av socialvården finns bestämmelser som i sak motsvarar rikets reglering. Det innebär att servicenivån och de rättigheter som tillkommer klienterna i många avseenden är mycket lika dem som gäller i riket.

Självstyrelselagens behörighetsfördelning medför emellertid att skillnader mellan Åland och riket kan uppstå, både i lagstiftningens utformning och i den praktiska tillämpningen av regelverket. Inte minst påverkar organiseringen gränsdragningarna mellan de offentliga servicetjänsterna. Förekomsten av sådana skillnader innebär inte i sig att klienter eller personliga assistenter har försatts i en sämre ställning utan är en följd av att lagstiftningsbehörigheten inom området är åländsk.

Vilken lagstiftning tillämpas för förbudet mot läkemedelshantering inom personlig assistans?

Det finns inget lagstadgat förbud mot läkemedelshantering eller läkemedelsdelegering inom personlig assistans på Åland. Frågor om personlig assistans regleras huvudsakligen genom den lagstiftning som gäller inom socialvården medan frågor om läkemedelsbehandling, patientsäkerhet i samband med läkemedelsbehandling och yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården påverkas av reglering som hör till rikets lagstiftningsbehörighet. Vid bedömningen aktualiseras därför regelverk inom både socialvården och hälso- och sjukvården, inom såväl landskapets som rikets lagstiftningsbehörighet. Även andra områden kan aktualiseras.

Möjligheterna för personliga assistenter att delta i genomförande av läkemedelsbehandling är i princip desamma på Åland som i riket. Organiseringen på Åland kan emellertid påverka tillämpningen i någon mån. På Åland ansvarar ÅHS, inom sitt verksamhetsområde, för att ordna den handledning och ge de eventuella tillstånd som den personliga assistenten behöver för att kunna stödja eller utföra klientens egenvård.

Vad gäller rekommendationer för deltagande i genomförande av läkemedelsbehandling finns, utöver handboken Säker läkemedelsbehandling, närmare information på exempelvis Tillstånds- och tillsynsverkets (LVV), Institutet för hälsa och välfärds (THL) samt Säkerhets- och utvecklingscentret för läkemedelsområdets (Fimea) hemsidor.

Enligt vilka rättsliga grunder är ett förbud av detta slag tillåtet, med beaktande av den reglering som följer av rikets lagstiftning och myndigheters anvisningar?

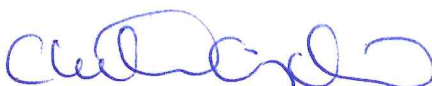
Landskapsregeringen uppfattar att frågan avser lagenligheten av KST:s tillämpning av regleringen om läkemedelshantering vid personlig assistans. Som konstaterats ovan finns det inte något lagstadgat förbud mot läkemedelshantering inom personlig assistans på Åland.

Inom ramen för det här svaret tar landskapsregeringen inte ställning till lagenligheten av en enskild myndighets riktlinjer, anvisningar eller tillämpningspraxis. En sådan bedömning förutsätter bland annat en prövning av de konkreta riktlinjerna, det sammanhang där de tillämpas samt omständigheterna i det enskilda fallet. Rätt myndighet är då Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) och, i tillämpliga fall, ansvarig myndighet i riket. Generellt gäller att myndigheters verksamhet ska ha stöd i lag och att eventuella begränsningar av enskildas rättigheter måste vara förenliga med lag. Bedömningen av vilka uppgifter som kan utföras inom ramen för personlig assistans påverkas samtidigt av de regler och krav som gäller inom exempelvis socialvården och hälso- och sjukvården men också inom andra områden.

Minister

Arsim Zekaj

Specialsakkunnig

Christel Liljebäck

FÖR KÄNNEDOM

Kommunernas socialtjänst k.f., info@kst.ax
Ålands hälso- och sjukvård, registrator@ahs.ax
Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet, kansliet@amhm.ax